

№ 35 (580)
Верасень 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Асоба:** свяціла няўтомная
Ганна Ждановіч – стар. 3
- ☞ **Быліцы:** са спектаклем –
да Якуба Коласа – стар. 5
- ☞ **Знаходка:** вензель Жыгімонта II
і пасланне з 1933-га – стар. 6
- ☞ **Загадка:** што яшчэ ведаем
пра Марыю Ласько – стар. 7

Кулінарны майстар-клас ад Ларысы Мятлеўскай пад час Дня горада ў Мінску

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Повязі

Аб'яднала Калевала

У 2013 годзе ўпершыню ў Фінляндыі прайшлі Дні культуры Беларусі. Пад час мерапрыемстваў жыхары Хельсінкі пазнаёміліся з творчасцю Янкі Купалы на літаратурнай выстаўцы «Над Іматрай...», якую падрыхтавалі супрацоўнікі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы з нагоды паездкі паэта ў 1910 годзе ў Фінляндыю. У сваю чаргу беларусы атрымалі фінскі пераклад верша Купалы «Над Іматрай» з подпісам перакладчыка Тойва Тупіна, які папоўніў фонд музея і ўпершыню быў надрукаваны ў «Краязнаўчай газеце». Чарговыя цагляны ў падмурак міжкультурных сувязяў пакладзеныя сёлета.

5 верасня ў Купалаўскім музеі адкрылі выстаўку «Калевала вачыма рускіх мастакоў». Да яе адкрыцця была прымеркаваная прэзентацыя рукапіснага перакладу на беларускую мову фінскага нацыянальнага эпасу.

А. Навасёлаў. Невеста (2010 г.)

У аснову «Калевалы» пакладзены апрацаваныя фінскім даследчыкам Эліясам Лёнрутам народныя вершы і песні, сабраныя пад час 11 экспедыцыяў па Фінляндыі і Карэліі.

Першае выданне эпічнай паэмы на фінскай мове з'явілася ў 1835 годзе, у рускім перакладзе Леаніда Бельскага – у 1888 годзе. З таго часу «Калевала» перакладзеная больш як на 60 моваў свету.

Аўтарам беларускамоўнай «Калевалы» з'яўляецца Якуб Лапатка, які перакладаў яе цягам двух з паловай гадоў. Фрагменты эпасу па-беларуску ўпершыню былі надрукаваны ў часопісе «Дзеяслоў», а асобнай кнігай праца выйшла ў выдавецтве Змітра Коласа (мяркуемы наклад 400 асобнікаў). Прэзентацыя выдання адбудзецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і Літаратурным музеі Янкі Купалы.

Кніга змяшчае 12 ілюстрацыяў, выкананых фінскім мастаком, прадмова напісаная Уладзімірам Някляевым.

Дзеля папулярнасці народнага эпасу ў 2009 годзе Таварыствам «Калевала» (Хельсінкі) сумесна з Інстытутам Фінляндыі (Санкт-Пецярбург) распачаты міжнародны культурны праект па мастацкай і музычнай ілюстрацыі сюжэтаў «Калевалы» пад дэвізам «Калевала нас аб'ядноўвае» з удзелам фін-

Л. Пулола

М. Шышко

скіх, іспанскіх, бенінскіх і в'етнамскіх мастакоў, італьянскіх кампазітараў. Летась да праекта далучыліся сем расійскіх мастакоў, якія ў жывапісе, тэкстылі ды інсталяцыі ўвасобілі фінскія матывы. У мінулым годзе выстаўка экспанавалася ў Расіі, сёлета – у Фінляндыі.

Да 180-годдзя першага выдання карэла-фінскага эпасу выстаўка «Калевала вачыма рускіх мастакоў» завітала ў Бе-

ларусь, дзе акрамя Мінска (з 4 па 15 верасня) будзе разгорнутая ў Гомелі (24 верасня – 18 кастрычніка) у Карціннай галерэі Гаўрылы Вашчанкі.

Адкрыццё мінскай экспазіцыі адбылося з удзелам кіраўніка аддзялення Пасольства Фінляндскай Рэспублікі спадаром Лауры Пулола, былога амбасадара Беларусі ў Фінляндыі і Літве Уладзіміра Дражына, рэдактара беларускага перакладу «Калевалы» Лявона Баршчэўскага, выдаўца Змітра Коласа і прадстаўнікоў грамадскасці і СМІ. Музычнае аздабленне мерапрыемства забяспечылі ўдзельнікі гурта «Bon Voyage» пад кіраўніцтвам Вольгі Перагуд, якія выканалі інструментальныя і вальныя творы Яна Сібеліуса і Тойва Куулы. Урывак з «Калевалы» на беларускай мове агучыў актёр Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі Максім Шышко.

Наш кар.

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

З. Колас з гранкамі «Калевалы»

Канферэнцыя «Беларусь у навуковым дыскурсе»

Кафедра беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта запрашае прыняць удзел у міжнароднай навуковай канферэнцыі, якая адбудзецца 3 – 4 снежня 2015 г. у Варшаве. Яна павінна будзе як шырэй зацікавіць польскіх і еўрапейскіх навукоўцаў беларускаю тэматыкай.

Для ўдзелу ў працы канферэнцыі арганізатары просяць да 15 кастрычніка 2015 г. даслаць у аргкамітэт у электронным выглядзе заяўку на ўдзел у канферэнцыі. Рабочыя мовы канферэнцыі: беларуская, польская, руская, англійская.

Тэматыка: літаратуразнаўства, мовазнаў-

ства, культуразнаўства і сацыялогія. Тэксты выступленняў плануецца змясціць у зборніку па выніках канферэнцыі.

Аргунёсак: 25 еўра для ўдзельнікаў з краінаў СНД, 100 еўра для ўдзельнікаў з ЕС.

Падрабязнасці можна прачытаць на старонцы kb.uw.edu.pl, а таксама kb.uw.edu.pl/documents/11382442/0/konferencja+Biatrouś%20w+dyskursie+zaproszenie.pdf. Кантактныя каардынаты: tel. 022 55-34-222, e-mail: kb.wls@uw.edu.pl.

Паводле
інфармацыі арганізатараў

На тым тыдні...

✓ **8 верасня** ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва адкрылася **выстаўка керамікі Ганны Амбросавай і Вольгі Сямашка «Аб'ект – кераміка»**. Усе працы майстрых стварылі за апошнія

п'яць гадоў, асобныя творы былі распрацаваныя неспрэчна для гэтай выстаўкі.

✓ **9 верасня** ў мінскай галерэі сучаснага мастацтва «У» адбылася **прэзентацыя новых выданняў Саюза беларускіх пісьменнікаў**. Людміла Рублеўская прадставіла зборнік «З'яўленне Інфанты», Леанід Галубовіч – «Поўня: Выбранае», Юры Несцяранка – «Звычайны шоу-бізнес».

✓ **9 верасня** ў Калінінградскім абласным гісторыка-мастацкім музеі прайшло ўрачыстае адкрыццё **выстаўкі з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа**, прысвечанай народнаму паэту Беларусі Якубу Коласу і рускім пісьменнікам.

Цёплыя, сяброўскія ўзаемны падтрымліваў беларускі пісьменнік з многімі расійскімі літаратарамі, сярод якіх С. Гарадзецкі (першы перакладчык на рускую мову «Новай зямлі»), С. Міхалкоў, А. Твардоўскі, А. Фадзеяў, К. Сіманаў і інш. Гэтае сяброўства шмат у чым узбагачала пісьменніка. З іншага боку, ад непасрэдных кантактаў з песняром і яго твораў багацейшымі станавіліся і яго сябры. Кнігі з дарчымі надпісамі Якубу Коласу, яго шырокая перапіска з сябрамі і калегамі паказва-

Сцяпан Лаўшук, брат Ю. Пшыркова Сяргей, Аляксей Пяткевіч

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

скага абласнога ўпраўлення МНС і Гомельскага інжынернага інстытута МНС Рэспублікі Беларусь, музычны праграмы дзіцячых школаў горада («Гомель – музыка мой душы») і «Тебе, наш город, вдохновение», адбыліся прадстаўленні новага рэгіянальнага тэлеканала «Беларусь-4. Гомель» і праекта «Впервые в

Гомеле» (ланкастэрская школа, бровар, першы банк і цырк ды інш.), «Свята нацыянальных культур». Гомельскае гарадское радыё і Першы гарадскі канал прапанавалі VI Міжнародны фестываль агню «ГоФФ-2015».

✓ **11 верасня** ў Мемарыяльным музеі-майстэрні З. Азгура прайшло адкрыццё **выстаўчанага праекта «НЕ 1/8»**. Выстаўка сучаснага беларускага скульптурнага партрэта знаёміць гледача з нерэалістычным мастацтвам, дзе ён мусіць выйсці па-за стэрыатыпнае ўспрыняцце рэчаіснасці. Удзел бяруць Валянцін Борзды, Андрэй Вараб'ёў, Канстанцін Касцючэнка, Максім Пятруль, Уладзімір Піпін, Аляксандр Шапо, Васіль Цімашоў. Партнёр праекта кампанія «OSGlight». Выстаўку можна пабачыць па 10 кастрычніка.

✓ **11 верасня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася **прэзентацыя кнігі «Дарыў святло свайёй душы людзям і Айчыне»**, прысвечанай Юльяну Пшыркову, які з'яўляецца адным з заснавальнікаў акадэмічнага коласазнаўства. На старонках кнігі сабраныя ўспаміны сваякоў, сяброў і калег па навукоўца. Да сустрэчы была падрыхтаваная адмысловая выстаўка з фондаў музея Якуба Коласа, на якой прадстаўлены шэраг рэд-

✓ **12 верасня** Мінск адсвяткаваў Дзень горада. Сярод мноства мерапрыемстваў мы спынімся на двух.

Літаратурны музей Максіма Багдановіча прапанаваў цыкл сваіх мерапрыемстваў «Ад Багдановіча да Гарадскога вала». Імпрэза «Мы – дзеці Мінска» ўключала паказ ляльчнага тэатра батлейка, віртуальнае падарожжа «Мінск – горад нараджэння Паэта»; выраб паштовак паводле арыгіналаў, што захоўваюцца ў фондах музея, і выраб анелаў з тканіны. Літаратурна-музычная імпрэза «Ноч над горадам...» уключала спазнавальна-забаўляльную віктарыну «Сакрэты старога Менска», конкурс «Ода Гораду» (паводле вершаў М. Багдановіча з

цыкла «Места» і выступленні музычных калектываў.

Мінскі гарвыканкам, «Экстрым-тэатр «Берсерк» і клуб гістарычнай рэканструкцыі «Gloriam Patriae» зладзілі чарговы **фестываль гісторыі і культуры «Мінск Старажытны»**. На некалькі гадзінаў у адным месцы сабраліся прадстаўнікі розных эпохаў і воінстваў, што некалі адыгралі сваю ролю ў гісторыі нашай сталіцы. У праграме былі конны турнір, спаборніцтвы лучнікаў і арбалетчыкаў, бугурты. Пад час фестывалю прайшлі выступленні калектываў, што граюць сярэднявечную музыку, і вогневае прадстаўленне.

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

кіх экспанатаў: лісты да Якуба Коласа, кнігі з дарчымі надпісамі паэту. Успамінамі пра Юльяна Сяргеевіча падзяліліся малодшы сын пясняра Міхась Міцкевіч, літаратуразнаўца і пісьменнікі Сцяпан Лаўшук, Вячаслаў Рагойша, Уладзімір Скарынкін, Уладзімір Гніламедаў, Аляксей Рагуля.

Да крыўднага мала мы гаворым сардэчных, добрых словаў адно аднаму пры жыцці. Усё не хапае часу. Усё верыцца, што паспеем. А час няўмольны. У лістападзе гадоў іпадаюць лісцікі чалавечых жыццяў. І як на дрэве няма падобных лісцікаў, так і чалавек непаўторны. На свеце ўжо ніколі не будзе такога – асаблівага. Правільна робяць тыя, хто не выкрэслівае з нататнікаў нумары тэлефонаў людзей, якія пайшлі ад нас, верачы, што павяць з імі не рвецца. Мы не маем маральнага права выкрэсліваць іх са сваёй памяці! Ніхто не вырве з памяці таго, з кім зводзілі дарогі лёсу.

Праект нашай бібліятэкі «Святло знаёмай зоркі» мае на мэце папулярызацыю імёнаў слаўтых землякоў, якія пражылі годнае жыццё, завяршылі свой зямны шлях, пакінулі па сабе добрую памяць, з'яўляюцца пры-

кладам служэння Бацькаўшчыне, людзям і абранай справе. Доўгатэрміновы праект прадугледжвае цыкл вечарынаў памяці з выступленнямі сяброў, родзічаў, калег, вучняў і папечнікаў з успамінамі «Дарагія абліччы». Фармат вечарынаў дазваляе завесці нетаропкую размову, адкінуць штодзённае, пагартаць старонкі жыцця дарагога чалавека, падзяліцца ўспамінамі з глыбіні душы, з донца сэрца, адкрываючы новыя грані – здзіўлення, усхвалення, пяшчоты. У папярэднія гады ў рамках праекта прайшлі вечарыны памяці, прысвечаныя былому журналісту раённай газеты «Бярэзінская Панарама», уладальніку абласной прэміі «Залатое пяро» паэтыцы Гертрудзе Шчур, былым дырэктарам Бярэзінскага РДК Анатолю Хвашчынскаму і Бярэзінскай школы мастацаў Вячаславу Сакаву.

беларускім агнём загаралася творчымі натхненнямі. На абласным семінары ва Уздзе «Беларускія паясы» пазнаёміла-

Шмат было планаў, ды прыціснуў іх цяжкі магільны граніт. Марыла зрабіць запаветную колькасць – 100 лялек, ды атрымалася толькі 90, і апошняя – у чорным убранні. Не паспела ажыццявіць сваю мару – выразаць самую вялікую лыжку ў свеце і трапіць у Кнігу рэкордаў Гінеса...

Аднак чалавек адыходзіць у вечнасць, а добрая памяць аб ім застаецца. На радавонным дрэве, якое яшчэ пры жыцці склала Г. Ждановіч, восемдзесят чалавек, і самы маленькі жалудочак на магутным Дрэве жыцця – яе ўнук Паўлуша. Жыццё працягваецца.

На вечарыне памяці землякі ўзгадвалі Г. Ждановіч светла, задушэўна, выступілі былыя кіраўнікі аддзела культуры П. Жукоўскі, К. Ермакоў, былы галоўны спецыяліст па культуры Т. Ржаўцкая, былы дырэктар А. Строк... Кожны дэпіў у сэрцы агеньчык памяці сустрэчаў, сяброўства, добрых спраў, прыярог жменьку шчырых успамінаў з глыбіні душы, не баючыся выплеснуць слёзы і пачуцці, паспавядацца перад светлым воблікам зямлячкі. Плакала і прасветлена гаварыла гітара М. Міхайлоўскага, заварожваў пяшчотай раманс «Гары, гары, мая зорка», гучаў голас «бярэзінскага Кабзона» М. Кожуха, песня «Ляці да сонца» на словы зямлячкі Н. Федаровіч (музыка і выкананне А. Бардзіна і групы «Садко»), ажывалі на экране «маленькія шэдэўрыкі» – відэафільмы Г. Ждановіч цыкла «Сны работнікаў культуры» і кадры эпізодаў жыцця самой герані «Нябесная ластаўка». Калі для плачу не хапала прозы, гучалі вершы аўтарства Т. Верамейчык. На прасветленай ноне прагучала выступленне настаўцы Свята-Георгіеўскай царквы айца Аляксея «Смерці няма – душа бессмяротная!».

Святло знаёмай зоркі

Да гадавіны смерці былога культработніка Бярэзінскага раёна Ганны Ждановіч 21 жніўня адбылася вечарына памяці ў рамках названага праекта. У зале Бярэзінскага РДК сабраліся родныя, сябры, калегі, аднадумцы – тыя, каму пашчасціла не размінуцца ў жыцці з гэтай сонечна-таленавітай жанчынай. У РДК кожны куточак памятае яе, бо іх «службовы раман» цягнуўся 39 гадоў. Тут левіца памятае яе крокі, гулкае рэха канцэртнай залы сумуе па яе голасе. Яркая, як палёт каменці ў начным небе, жыццё Г. Ждановіч і па сённяшні дзень выклікае ў землякоў захапленне.

Зорка на імя Ганна нарадзілася ў 1956 годзе ў Чэрвенскім раёне ў шматдзетнай сям'і. Жыццё было сарэатае дзяцінствам: добрыя, працавітыя бацькі, сёстры і браты, школьныя сябры. Палігонам узыходжання Асобы культработніка стаў РДК, куды пасля заканчэння Мінскага культасветвучылішча была накіраваная ў 1975 годзе метадыстам. Без малага 8 асабістых пяцігодак, 16 тысячаў 600 дзён творчага гарэння асвятляла сцены Дома культуры, з радасцю ішла на працу,

гаварыла: «Праца – маё аплачванае хобі». Г. Ждановіч – знакавая асоба, чыё імя залатымі літарамі ўпісанае ў летапіс культуры раёна і вобласці. Асобу такога маштабу не кожны РДК, не кожны раён меў за гонар мець. Чалавек-камертон з каласальным зарадам энергіі. Без уяўнай велічы, намеснік дырэктара Г. Ждановіч была надзейнай апорай пяці дырэктарам РДК. Не любіла шэрасці, гаварыла: «Калі чорнае выдаюць за белае – вы іграеце шэрае». Творчасць штосекундна пульсавала ў яе сэрцы, была спадарожніцай душы, якая прагла новых адкрыццяў.

Навацыяй у раёне і вобласці стаў створаны Г. Ждановіч інтэлектуальны клуб «Што? Дзе? Калі?» Яна ажыўлена перапісвалася з вядучым аднайменнай тэлегульні У. Варашылавым, сустракалася са знаўцам Б. Бурдой. Намаганнямі Ганны Аляксандраўны ў Беразіне прапісалася «Поле пудаў» з барабанам-рулеткай у натуральную велічыню, як у самога Л. Якубовіча. За-

тым былі «Брэйн-рынг», «Угадай мелодыю», ад душы і для душы працавалі клубы «Даярачка» і «Гаспадыня», папулярнасць якіх зашкальвала сярод бярэзінскіх жанчынаў. Бог насыпаў ёй талентаў поўнай жменчай. З жаночым какецтвам прызнавалася: «Са мной не жыве ні адзін брыльянт, ні адзін ізумруд, затое вялікая колькасць зробленых сваімі рукамі самацвэтаў». Людзей творчых у суполку збірала, кіруючыся правяраным практыкай правілам: «маё» нетрывае, «наша» – устойлівай. Аўтар раённай праграмы «Спадчына», стваральнік раённага клуба майстроў, які ўжо праз тры гады дзейнасці атрымаў званне «народны» і з'яўнаў звыш трыццаці чалавек розных захапленняў. Ездзіла, вышуквала, як алмаз у пыле, кожны самародак. Рэзчыка па дрэве А. Сіняка знайшла ў вёсачцы Жарамец. Малады хлопец, інвалід II групы мог у адчаі ад хваробы выкінуць на задворкі свой талент, а стаў уладальнікам Гран-пры Мінскага аблвыканкама. Захапленне працягвала яго, невылечна хворага, практычна замураванага ў сценах сялянскай хаты, 10 гадоў.

Творча дзяздольная асоба, Г. Ждановіч літаральна

ся з мясцовымі ўмельцамі, і праз 2-3 месяцы ў Бярэзінскім раёне пачалі масавае ўкараненне тэхналогіі пляцення паясоў. З абласнога конкурсу ў Слуцку «Беларуская лялька» прывезла новае захапленне – і ў 2013 годзе заняла ў конкурсе I месца ў вобласці: ёй не было роўных у вырабе лялек у суквецці фарбаў і ўбораў. Рэалізавала I абласное свята «Бярэзінскія лыжкары», пяць гадоў таму адкрыла ў хаце свякрові па вуліцы Піянерскай у Беразіно музей драўлянай лыжкі, які цяпер прадстаўлены ў будынку цэнтра рамёстваў і з'яўляецца турыстычным брэндам раёна. Талент самадзейнай актрысы Г. Ждановіч быў запатрабаваны на падмостках народнага драмтэатра РДК: яна сыграла ў трох спектаклях, адзначаная дыпламам за лепшую эпізодычную ролю на I абласным фестывалі народных тэатраў «Бярэзінская рампа», пацвердзішы ўласны меркаванне, што малых роляў не бывае, бываюць «дробныя» акцёры, куцыя на талент. Творчай душой аўтара – відэафільмы Г. Ждановіч серыі «Сны», у якіх з тонкім сарказмам і іроніяй, з задзірыстай безкампраміснасцю адлюстраваныя праблемы раённай культуры канца 1990-х – пачатку 2000-х гадоў.

У гонар светлай памяці былога культработніка ў раёне аб'яўлены Тыдзень добрых спраў з заклікам не траціць жыццё на дробязі, а паглядзець на свет вачыма сэрца: каму патрэбная дапамога, каму адзінока. Добрыя справы – адзінае багацце, якое не нажывеш ні за якія грошы, толькі працай душы.

Прысутныя пакідалі вечарыну не з банальна-горкім шкадаваннем, што жыццё кароткае, а з прасветленым пачуццём, што калі чалавек, нават самы на першы погляд проты, без высокіх пасадаў і званняў, жыве не адно для сябе, любімага, ён можа ўпрыгожыць, асвятліць жыццё вакол сябе, пакінуць след у людскіх душах і служыць для землякоў высокай меркай духоўнасці, інтэлігентнасці, працавітасці, сумленнасці. І тады ў слязіне страты можна ўбачыць сонца, не з горыччу сказаць: была, а з удзячнасцю: свяціла!

Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу Бярэзінскай ЦБ

Згадкі пра воінаў і землякоў

З нагоды 70-годдзя Дня Перамогі ў Мастоўскай раённай бібліятэцы прайшло вялікае мерапрыемства. На сустрэчу запрасілі Міхаіла Кучэўскага, які 6-гадовым быў вывезены разам з маці ў Германію, старшыню раённага савета ветэранаў Мікалая Паплаўскага, начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і справах моладзі райвыканкама Сяргея Дзяйкалу і вучняў гімназіі № 1.

Гасцям была прадстаўленая выстаўка «Подвигу – дорога в вечность». Бібліятэкар Вольга Коршун пазнаёміла з цікавымі экспанатамі музея «Лёс і чалавек» – гэта плакаты, улёткі, газеты тых гадоў, а таксама патроны, гільзы, штык-нож. Бабуля Вольгі Анатольеўны Ганна Мікалаеўна ў 1944 годзе атрымала на мужа «пахаронку», якая беражліва захоўваецца ў сям’і па сёння. Аддзел бібліятэчнага маркетынгу (у раздзеле «Вайна ў лёсе маёй сям’і») падрыхтаваў буклеты пра ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны з успамінамі родных і блізкіх.

А раздзелу «Паклонімся героям гэтым нізка» мне б хацелася надаць больш увагі. Пятнаццаць Герояў Савецкага Саюза, якія змагаліся на мастоўскай зямлі, займаюць ганаровае месца на выстаўцы. Пра іх лёсы напісана ў «Кнізе герояў Гродзенскай вобласці». Іх прозвішчы мы павінны памятаць: Віктар Афанасьеў, Леанід Бабушкін, Віктар Бабкоў, Міхаіл Баброў, Віктар Валасатаў, Міхаіл Логінаў, Мікалай Халлоў. Яны ўдзельнічалі ў фарсіраванні Нёмана напаліўскіх вёскі Каўшы Мастоўскага раёна. Бой быў цяжкім, кожны з іх праявіў мужнасць і гераізм.

А недалёка, каля вёскі Лунна, Марк Майдан і яшчэ 7 чалавек на чале з лейтэнантам Сямёнам Сухіным пераплылі Нёман і занялі невялікі плацдарм ды забяспечылі пераправу падраздзяленняў палка. Гэта яны – Аляксей Нічапурэнка, Іван Асіны, Цімафей Салопенка, Сцяпан Калінін, Іван Шарамет (загінуў у гэтым баі) – вызвалілі мастоўскую зямлю.

Васіль Жукаў 12 ліпеня 1944 года перад горадам адбіў тры контратакі праціўніка, знішчыў каля 40 нямецкіх салдатаў і афіцэраў. У гэтым баі загінуў. Званне Героя Савецкага Саюза прысвоена пасмяротна. Помнік В. Жукаву стаіць у цэнтры Мастоў.

*Ірына КАВАЛЕЎСКАЯ,
бібліяграф Мастоўскай раённай бібліятэкі
Фота Надзеі НАВАТРОДСКАЙ*

Бібліятэкар Вольга Коршун знаёміць наведнікаў з экспанатамі музея «Лёс і чалавек»

Вядучыя мерапрыемства «Слава табе, пераможца салдат!» бібліятэкары Святлана Чайкіна і Людміла Пакаціла

Абаронца з Беларусі

Перамога над нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў Вялікай Айчыннай вайне, увогуле перамога ў Другой сусветнай вайне, шмат у чым былі здзейсненыя дзякуючы сама-

ахварнай працы людзей у тыле. Сярод арганізатараў і кіраўнікоў абароннай прамысловасці было нямала і ўраджэнцаў Беларусі. Адзін з такіх вартых гістарычнай памяці асобаў –

Ижевский Заводъ. Ижевские оружейный и сталелитейный заводы

Збройны і сталеліцейны заводы на беразе Іжэўскай сажалкі (паштоўка пач. XX ст.)

Абрам Быхаўскі. Ён нарадзіўся 29 жніўня 1895 г. у мястэчку Дуброўна. Атрымліваецца, што сёлета споўнілася сто дваццаць гадоў з дня нараджэння нашага земляка, і гэта добрая нагода ўспомніць пра яго.

У 1924 г. Абрам Ісаевіч закончыў Шосткінскі хіміка-тэхналагічны тэхнікум, а пазней – Маскоўскі хіміка-тэхналагічны інстытут. У 1929 – 1939 гг. наш зямляк загадваў інструментальнай вытворчасцю, быў намеснікам дырэктара Іжэўскага завода зброі. У 1939 – 1951 гг. А. Быхаўскі – дырэктар Матавіліхінскага машынабудаўнічага прадпрыемства (Пермская вобласць). Варта нагадаць, што яшчэ ў 1736 г. у Пермскім краі была заснаваная медзеплавільная вытворчасць. Пазней яна стала вядомай як Матавіліхінскія заводы, і каля вытокаў вытворчасці тут быў А. Быхаўскі. Адзнакамі яго высокай працаздольнасці сталі ўзнагароды. У 1944 г. генерал-маёру Быхаўскаму было прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Сярод іншых яго ўзнагародаў – тры ордэны Леніна (1939, 1942, 1944), ордэн Суворова I ступені, ордэн Айчыннай вайны I ступені, Працоўнага Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны», медалі. У 1947 г. Абрама Ісаевіча выбралі дэпутатам Вярхоўнага Савета.

З Пярмі нашага земляка перавялі ў Падмаскоўе, дзе ён так сама працаваў дырэктарам завода. У 1955 г. А. Быхаўскі выйшаў у адстаўку. Памёр ён у 1972 г., пахаваны на Новадзявочых могілках у Маскве – там, дарэчы, дзе ў розных кут-

ках старажытнага пантэона ёсць пахаванні і іншых ураджэнцаў Беларусі: партыйнага дзеяча Уладзіміра Бровікава (нарадзіўся ў Ветцы), славутага мастака Вітольда Бялыніцкага-Бірулі

Абрам Быхаўскі

(нарадзіўся ў сядзібе Крынкі на Магілёўшчыне), дзяржаўнага дзеяча Аркадзя Вольскага (нарадзіўся ў Добрушы), кінааператара Аляксандра Гінзбурга (нарадзіўся ў Рагачове), тройчы Героя Сацыялістычнай Працы, легендарнага фізіка Якава Зяльдовіча (нарадзіўся ў Мінску) і шмат каго яшчэ.

Сяргей ШЫЧКО

Прадаўжальнікі традыцыі

Прыступачкі да новых вышыняў

Маладога, вясёлага і галасістага хлопчука, саліста Маладзёжнага культурнага цэнтра «Юность» Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Касцюковіцкага раёна Артура Міроненку ведаюць і любяць у нашым раёне. А цяпер пра яго даведаліся нават далёка за межамі вобласці ды й краіны.

Зусім нядаўна ён з сябрамі адсвяткаваў перамогу ў рэспубліканскім конкурсе «Звонкая раніца», а ўжо днямі вярнуўся з чарговымі ўзнагародамі. Медаль і сем дыпламаў – вынік удалага выступлення, дзе Артур прадстаўляў Магілёўскую вобласць на міжнародным узроўні. Прайшоўшы рэгіянальны, абласны і рэ-

спубліканскі адборачныя туры, маленькі спявак патрапіў у фінал III Міжнароднага фестывалю-конкурсу інклюзіўнай творчасці «Под Крыльми Ориона», што нядаўна прайшоў у канцэртнай зале «Мінск», стаў фіналістам конкурсу, лаўрэатам II ступені ў намінацыі «Эстрадны нумар».

На конкурсе Артур выконваў беларускую песню «Ой, Калядачкі» (якой вельмі зачараваў журы, некаторыя нават падпявалі), а другая была на замежнай мове. Варта дадаць, што хлопчыку 14 гадоў; як выканаўца дэбютаваў у 8 гадоў і адразу скарыў публіку сваёй непаўторнай харызмай. Пажадаем жа А. Міроненку новых творчых вышыняў!

Наталля ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара
Цэнтралізаванай
клубнай сістэмы
Касцюковіцкага раёна

У газеце часта з'яўляюцца цікавыя краязнаўчыя артыкулы пра пісьменнікаў, і пра нашу Пухавіччыну таксама былі добрыя матэрыялы Аляксандра Прановіча. Яны вельмі карысныя для настаўнікаў і іх гісторыка-спазнавальнай працы. Я і сам пішу, мае нататкі – пра прыезд у 1937 годзе ў вёску Вусце да Якуба Коласа артыстаў з пастаноўкай па матывах твора «Дрыгва». У матэрыяле выкарыстаныя рэальныя факты.

*І весела мне робіцца, калі
Я ў мыслях зноў
прайдуся па зямлі,
дзе туліцца закінутае Вусце.*

Якуб Колас

Пра тое, што ў Вусце прыязджаюць артысты з канцэртаў, Чэсь Клеўка даведаўся ад аднагодка Фэлькі Рымашэўскага.

– Нават стрэльбы з сабой прывязуць, – сказаў Фэлька.

– А навошта на канцэрце стрэльбы? – здзівіўся Чэсь. – Не на паляванні ж артысты збіраюцца.

– Стрэльбы прывязуць. Я сам чуў, як дзядзька Колас майму тату расказаў, – Фэлька ступіў у дэпную яружыну пры дарозе.

Тут і тата Фэлькі паказаўся: вёў каня на пашу. На шыі каня віселі медныя званочкі.

– Пакуль я з канём упраўляюся, то вы, хлопцы, наравіце каля Балачанкі аеру і ў хату прынясьце, – даў заданне бацька Фэлькі, параўняўшыся з сябрамі.

– А навошта той аер? – не зразумеў Чэсь.

– Ён добра пахне. Значыцца, гасцям дыхаць водарам будзе лёгка, – растлумачыў Фэлька.

«А я што... Я з шанькі з дому сала для артыстаў прыхаплю. Мама дазволіць. У нас сала смачнае, з чырвонымі прожылкамі», – сам сабе даводзіў Чэсь, думаючы пра той канцэрт, на які хацелася трапіць.

Артысты прыехалі ў вёску апоўдні. Колас сустракаў гас-

цей на падворку хаты Язэпа, у якога летаваў з сям'ёй. Марыя Дзмітрыеўна частавала гасцей крышкамі – бульбяным супам з цыбуляй.

– Смакоцце, – хваліў страву начальнік артыстаў Дарвішаў. – У нас на Віцебшчыне пра гэтую страву кажуць – ёмінка пахучая, – свяціўся ад радасці артыст. А жонка Коласа ўжо падавала гасцям блінцы ў гліняных місах-латушках.

Пад'ёшы, артысты ўзяліся за справу. Панадзівалі суконныя снягаўкі на ногі, на галовы – саламяныя капелюшы, узялі зброю ў рукі. Рэпетыцыю распачалі каля гумна Язэпа Рымашэўскага. Якуб Колас вучыў артыстаў, як правільна прамаўляць словы на народны манер.

Усе вусцыянцы збегліся паглядзець. У кожнага артыста была стрэльба ў руках, а ў жанчыны-артысткі ў швадры – вязанай кофцы з зашпількамі – толькі качарэжнік.

– Ну і каго яна збіраецца ім лупцаваць? – шапнула маці Чэся на вуша сына.

– Можна, таго апоўзлага Саўку, ён здрадзіў партызанам, якія ўступілі разам з Чырвонай Арміяй у барацьбу з белапалаякамі, – пачуўшы словы Агрыпіны Клеўка, сказаў старшыня калгаса «Пупцілавец» Клемус Жук.

У падзеі спектакля пад адкрытым небам уцягваліся вусцыянцы з усіх пяці хатак вёскі. Апладзіравалі дзеду Талашу, хвалілі адважнага Букрэя. Праўда, артыст, які быў за Талаша, увесь час бегаў у хату Язэпа Рымашэўскага.

Саўку ніхто не шкадаваў. – Распусціў свае лыгі-ногі. Нос у яго бутальковы! – гарачыўся Рымашэўскі. – П'яніца ён, – падтрымала яго маці Чэся. – Апівох няшчасны. Матуку ў рукі яму – і на поле, каб барозны

жыў-быў выдатны разьбяр па дрэве. Калі паміраў, пакінуў сыну бярозавую лыжку. Як сядзе Іван за стол, бацьку і ўспомніць. А жонка Марыя сварыцца: «Чаго гучна сэрбаеш, – дакарае, – вазьмі звычайную лыжку».

– А муж што? – не ўтрымаўся Рымашэўскі. – Змоўчаў?

– Ды не, – выцер узмакрэлы твар Колас. – Парайў жонцы: «А ты іншую сукенку апрані, тую, што твая маці пашыла табе перад нашым вяселлем». Абязброіў ён жонку гэтым напамінам. «У вёсцы, – кажа яна, – і цяпер твайго бацьку хваляць. Лепшы бондар на ўвесь раён быў. Такія бочкі і дзежкі ніхто цяпер не робіць». А Іван закальца не пакінуў: «Маці твая лепшай швачкай была. Кабеты ў чаргу выстройваліся, каб пашыла ім які ўбор».

– Паразумеліся, аднак, – падсумаваў Клемус Жук.

– Павучальная гісторыя, – згадзіўся начальнік артыстаў Дарвішаў.

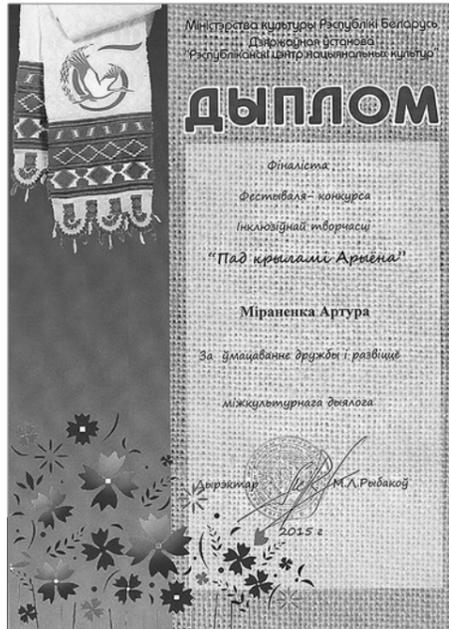
Напрыканцы пастаноўкі Колас прадставіў вусцыянцам артыстаў – удзельнікаў спектакля «У пушчах Палесся»: Малчанава, Ільінскага, Сяргейчыка, Былінскага. На паклон выйшаў і рэжысёр Дарвішаў.

– Вось у такім складзе і павязем мы пастаноўку ў Маскву, на дакаду беларускага мастацтва. Ад вашых вытокаў вусцыянскіх пойдзе яна ў людзі, да ўсесаюзнага глядача.

P.S. Спектакль пра народны гераізм па матывах апавесці Якуба Коласа «Дрыгва» быў паказаны напрыканцы 1930-х гадоў у Маскве, стаў адлюстраваннем жыцця палешукоў, уласобіўшы рысы нацыянальнага характару народа: смеласць, мудрасць, дасціпнасць. Быў у гэтым дасягненні і ўнёсак жыхароў пухавіцкай вёскі Вусце.

Браніслаў ЗУБКОВСКИ

¹ У гэтым мажымым памылкі ў рэгіянальных словах, абумоўленыя праблемамі расчэткай почэрку айтарна (Рэд.)

Удзельнікі конкурсу пад час гала-канцэрта

Каралеўскі дом у Навагрудку

У Навагрудку падыходзіць ужо да завяршэння будаўніцтва гасцініцы «Еўропа», што на вуліцы Замкавай. На месцы будаўніцтва былі знойдзеныя шматлікія старажытныя рэчы. Пра гэта паведамліў Інстытут гісторыі НАН Беларусі і заправілі спецыялістаў, каб правесці археалагічныя раскопкі. На будаўнічай пляцоўцы знайшлі старажытныя прадметы побыту: шклянны посуд, керамічныя вырабы, бронзалет, касцяныя грабенчык ды іншае. Археологі нават натрапілі на элементы старажытнай гарад-

ской забудовы, пад якой знаходзіцца рэшткі будынкаў больш ранняга часу. Было высветлена, што тут захавалася не менш за чатыры ярусы пабудоваў рознага часу.

Акрамя гэтага археологі адшукалі яшчэ і кафлю XVI стагоддзя з вензелем караля Жыгімонта II Аўгуста. Яны мяркуюць, што гэты будынак належаў каралеўскай сям'і, і калі кароль наведваў Навагрудак, ён жыў менавіта тут.

— Пра старажытны Навагрудак XI – XIII стагоддзяў мы ўжо ведалі даўно і даволі шмат, а вось пра больш позні перыяд – амаль нічога, – адзначыла кіраўнік археалагічных раскопак старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі Ірына Ганецкая. – Але цяпер горад актыўна забудоваецца, і ўжо, на жаль, шмат страчана.

Над вызначэннем «узросту» адшуканых драўляных пабудоваў будуць працаваць спецыялісты па дэндраханалогіі. Пакуль што ёсць меркаванні, што верхні зруб мае квадратную форму, памер яго – 3,40 x 3,40 м. Тут, магчыма, размяшчалася яшчэ і карчма, што пацвярджае знойдзены шклянны посуд рознай формы і шматлікія элементы гліняных вырабаў. Магчыма, пад час далейшых працаў адшукаецца яшчэ нешта цікавае.

Варта сказаць, што гаспадар будоўлі Валерый Поткін нават плануе выдзеліць у новай гасцініцы асобнае месца для знаходак. Старых рэчаў ужо знойдзена нямала, сярод іх – шклянныя бутэлка з пасланнем да нашчадкаў, датаваная 1933 годам. А пра апошнія знаходкі можна будзе даведацца пад час адкрыцця гасцініцы і экспазіцыйнай залы.

Пасля заканчэння раскопак і канчатковых даследаванняў гістарычныя каштоўнасці будуць перавезены ў адзін з музеяў, бо ўсе здабыткі павінны застацца нашым наступнікам.

Яўген ЛАПЦЕЎ,
г. Навагрудак

Рэшткі дома, знойдзеныя на месцы будаўніцтва гасцініцы

Царкоўнае крязнаўства

Страчаная спадчына: праваслаўныя цэрквы Слонімшчыны

(Заканчэнне. Пачатак у №34)

На Апанасаўскай вуліцы (цяпер – імя Пушкіна) былі таксама дзве царквы. Адна з іх, ад якой вуліца атрымала сваю назву – Апанасаўская, згарэла ў 1625 годзе. На гэтым месцы быў закладзены касцёл, а праз 10 гадоў (у 1635-м) Казімірам Лявонам Сапегам быў узведзены будынак для манахаў і канонікаў лютэранскіх. У 1846 годзе па загадзе імператара Мікалая I кляштарны комплекс перадаў праваслаўным. На яго пераўладкаванне Сінод накіраваў 28 994 руб. 71 кап. 31 мая 1864 года былі касцёл Божага Цела быў асвечаны імем старажытнай слонімскай Спаса-Праабражэнскай царквы. У 1889 годзе пры саборы налічвалася 3 166 прыхаджаняў. Пасля польска-бальшавіцкай вайны 1920 года Слонім апынуўся ў складзе Другой Рэчы Паспалітай. Будынак сабора польскія ўлады перадалі каталікам.

Пад час абарончых баёў за горад у чэрвені 1941 года храм моцна пашкодзілі. Нягледзячы на гэта ў ваенныя гады ў ім праводзіліся набажэнствы. Слоніmsкі археолог Іосіф Стаброўскі распрацоўваў план аднаўлення праваслаўнага сабора, але ў савецкі час такое было проста немагчымым.

У 1963 годзе храм узарвалі, падставаю для чаго стала яго неадпаведнасць новаму праекту забудовы. Да 1990-х тут нічога так і не было пабудавана. У 1996 годзе быў закладзены новы храм, які ў 2002-м наведваў і асвяціў Патрыярх Маскоўскі і Усяе Русі Алексій II. Сёння Спаса-Праабражэнскі сабор з'яўляецца самым вялікім праваслаў-

ным храмам Гродзеншчыны і трэцім паводле памераў у Беларусі.

Іншай царквой на Апанасаўскай вуліцы была Уваскрасенская. Захавалася імя яе фундатара – Астравух, які перанёс з гарадской плошчы стары храм на свой кавалак зямлі і там на ўласныя сродкі яе перабудаваў. Захавалася і імя святара пры царкве – Грэгаровіч.

Акрамя перанесенай Уваскрасенскай, на супрацьлеглым баку гарадской плошчы знаходзілася царква ў го-

нар святога Іллі. На яе месцы ў XIX стагоддзі пабудавалі карчму.

Усе названыя праваслаўныя цэрквы пад сваімі назвамі ўзгадваюцца ў дакументах сяродзіны XVI стагоддзя. У 1544 годзе вялікі князь Жыгімонт I Стары ў Кракаве выдаў загад, згодна з якім патрабаваў вярнуць слоніmsкім праваслаўным храмам забраныя ў іх зямлі і не абкладаць падаткамі. Такім чынам, гаспадар ВКЛ пацвярджаў усе тыя ільготы, якімі карысталіся праваслаўныя цэрквы з часоў першых князёў ВКЛ. 30 жніўня 1559 года яго сын Жыгімонт II Аўгуст у Вільні ў загадзе на імя слоніmsкага шляхціца Ількчэўскага яшчэ раз пацвердзіў гэтыя ільготы. Згодна з імі, слоніmsкія святары не павінны былі плаціць падаткі з дзвюх валокаў зямлі (валока – адзінка падаткаабкладання, мера плошчы, роўная 21,36 га) пры кожнай царкве, а таксама «ни с тых домов, которые в месте нашем Слонимском мают и з-застенков, на которых гумна и огороды

их». Не павінны былі і выконваць павіннасці (сярэбшчыну і паканёўшчыну).

У 1569 годзе слоніmsкае праваслаўнае духавенства чарговы раз звярнулася да вялікага князя Жыгімонта II Аўгуста. На гэты раз са скаргаю на яўрэя, які арандаваў Слоніmsкі каралеўскі млын і браў грошы са святароў за малацьбу збожжа для ўласных патрэбаў, ад чаго спрадэку тыя былі высваленыя. 15 лютага ў Любліне гаспадар ВКЛ выдаў загад, згодна з якім: «А про-то кгдаж ви попы церквей Руских в панстве нашем великом княжестве литовском жадного побору од такого збожа, которое на власные потребности свои в млине наших мелют не дают, тогда приказуем, чтобы еси з-оних попов наших на потребности свое молоти будут ни которого побору не брал и жадное трудности им в-том не задавал, конечно приказуем».

У Варшаве кароль новаўтворанай Рэчы Паспалітай Жыгімонт II Аўгуст 19 мая 1571 года зноў прымаў скаргу ад слоніmsкіх праваслаўных святароў у сувязі з невыкананнем яго ранейшага загада ад 1559 года аб неспагнанні падаткаў з цэркваў. Кароль патрабаваў неадкладнага выканання свайго загаду да слоніmsкіх кіраўнікоў – Дзмітрыя Фёдаравіча Сапегі (займаў пасады рэвізора замкаў і двароў Падляшскіх, ляснічага пушчаў Слоніmsкай, Лыскаўскай і Медзірэцкай) і шляхціца Вацлава Сусшынскага.

З заключэннем Брэсцкай царкоўнай уніі ў 1596 годзе і пераходам слоніmsкіх праваслаўных святароў ва ўніяцтва драўляныя цэрквы паступова прыходзіць у заняпад, а на іх месцы ўзводзіцца каталіцкія касцёлы і кляштары, чаму садзейнічала дзяржаўная палітыка Рэчы Паспалітай. Уніяцкія ж храмы, за рэдкім выключэннем, з'яўляюцца на новых месцах, як царква Пераўтварэння Гасподняга, пабудаваная за кляштарам бенедыктынак па дарозе на Жыровічы (сённяшняя вуліца Чырвонаармейская).

Сабор на вуліцы Пушкіна, 1941 г. Фотаздымак В.П. Бандалоўскага (з фондаў Слоніmsкага раённага гісторыка-крязнаўчага музея імя І.І. Стаброўскага)

Васіль ГЕРАСИМЧЫК

Краязнаўчая загадка

Марыя Ласько – аўтарка «Заранкі»

Часопіс «Заранка» выдаваўся на беларускай мове (кірыліцай) у 1927 – 1931 гадах у Вільні. Яе рэдактарам і выдаўцом была знакамітая пісьменніца, лексікограф, перакладчыца, асветніца і грамадскі дзеяч Зоська Верас (1892 – 1991).

У часопісе друкаваліся творы беларускіх пісьменнікаў, казкі, запісаныя і дасланыя чытачамі, вершы дзяцей, пераклады, пастаноўкі для дзіцячых тэатраў, спектаклі і розныя загадкі ды галаваломкі. Ён аздабляўся малюнкамі, а вокладка штотым выходзіла з новай граўюраю, якія выконвалі заходнебеларускія мастакі.

Аднойчы ў рубрыцы «Наша пошта» часопіса «Заранка» быў надрукаваны адказ рэдакцыі на ліст, дасланы з Косава. А даслала яго на беларускай мове школьніца Марыя (Маня) Ласько. У лісце дзяўчына напісала і сваю казачку «Хітры цыган». Рубрыку вяла асабіста Зоська Верас. Яна і паведаміла маладой аўтарцы з Косава, што «вельмі нас цешыць, што ты так ахвотна бярэшся пісаць у роднай мове, паміма таго, што вучышся ў польскай школе. Казачку тваю змяшчаем. Прысылай больш».

У № 5 – 6 за 1927 год была надрукаваная і казачка М. Ласько «Хітры цыган». Яна гучыць так: «Хадзіў сабе па свеце адзін цыган. Раз ён быў вельмі галодны, бо нідзе не мог сабе зарабіць і ўкрасіць нічога нідзе не ўдалося. Так ён хадзіў, хадзіў і зайшоў да аднаго пана. А там якраз абедалі. Стаў ён раскадваць тое ды сее, і нарэшце кажа: «Бачыў я сёння ў лесе нейкага звярка: маленькі ён, кругленькі, гарбаценькі ды вельмі калючы, качаецца сабе па лесе. Не ведаю толькі, як ён называецца...».

– *Jež!* – кажа коратка пан.

А цыган на гэта: «Дзякую, паночку, даўно я ўжо нічога не еў і хаджу галодны». Схапіў ложку ды давай есці...

Вось такую казачку даслала М. Ласько з Косава. І яна была апублікаваная ў «Заранцы».

У № 7 за 1927 год у часопісе «Заранка» быў змешчаны «Ліст Маладога Дзядка да беларускіх дзетак». У ім аўтар пісаў, што «сэрца маё цешыцца, што сярод вашае грамадкі з'явіліся гэтыя, што адразу пачалі яе не толькі чытаць, але і пісаць у «Заранку», як напрыклад, Марыя Ласько...». Гэты Малады Дзядок не хто іншы, як паэт Сяргей Новік-Пяюн (1906 – 1994). У 1927 – 1931 гадах ён быў супрацоўнікам «Заранкі».

Дасылала М. Ласько ў «Заранку» і загадкі. Праўда, не ўсе часопіс друкаваў, бо дзяўчынка з Косава забывалася напісаць на іх адгадкі. Але некалькі загадак усё ж былі апублікаваныя ў першым нумары за 1929 год. Праўда, адгадак на іх у часопісе так і не знайшоў. Вось дзве загадкі М. Ласько: 1. У адным месце крыжоў дзвесца. 2. Адным паяском тысяча салдатаў звязана.

У № 8 – 9 за 1925 год часопіс «Заранка» апублікаваў казку аўтаркі з Косава «Як мужык ашукаў чорта». У ёй добра паказанае стаўленне селяніна да князіцка. Ён не ваюе з чор-

там доўга і ў адкрытую, напрыклад, як Усявышні, а проста карае жыхара балоцістых мясцінаў – ліе яму ў вочы з патэльні гарачым салам. І не баіцца мужык нейкай там адплаты з боку свайго суперніка. Бо прызвычайна чалавек да цяжкасцяў, да пастаянных супрацьстаянняў і не надае ўсяму гэтаму надзвычай важнага значэння. Вось тэкст гэтай казачкі.

Паехаў сабе адзін мужык у балота па сена. Захапіла там яго ноч, дык пачаў ён сабе вячэру варыць. Накрышыў сала ды скварыць. Аж прылятае да яго чорт ды пытаецца: «Што ты робіш, чалавеча?» Той кажа: «Сквару сала на вярхоў. Чорт ізноў пытаецца: «То мо я магу разам з табою скварыць». – «Сквар сабе», – кажа мужык. Чорт пайшоў, налавіў жабаў, пакідаў на патэльні ды кажа:

Ю. Шыманчык з жонкай А. Ласько (Слонім, канец 1930-х гг.)

«Сквар, сквар, але ж не разам будзем есці». Пасля пытаецца ў чалавека: «А як ты называешся?» – «Сам сабе называюся, – адказвае той, ды не чакуючы што чорт яму благое зробіць, ухапіў патэльні з гарачым салам, дык як ліне чорту ў вочы, а сам пабег і схваўся. Чорт нарабіў крыку, пачаў склікаць чарцей. Тыя пазляталіся і пытаюцца: «Чаго крычыш? Хто табе вочы выпарыў?» – «Сам сабе, – кажа, – выпарыў» – «То ты, – кажуць чэрці, – сам сябе акалечыў, а нас клічаш, каб мы цябе ратавалі. Не будзь жа гэтакі неасцярожны». Пакінулі яго, а самі паляцелі, куды ім трэба было...

М. Ласько жыла ў Косаве на вуліцы Ціхай. Такая вуліца ў Косаве існуе і сёння. Вучылася ў польскай школе. Але, як бачыце, пісала ў «Заранку» толькі па-беларуску. Як склаўся яе лёс і хто яна такая – застаецца пакуль загадкай.

Сяргей ЧЫПРЫН,
г. Слонім

Апісанне Косава

Места Косаў-Палескі стаіць зусім у даліне. На поўнач ад Косава ляжыць вёска Хадоркі, на ўсход яго акружае лес, на поўдні знаходзіцца вёска Бялавічы, на захадзе – маёнтак Марачоўшчына, дзе ёсць Косаўскае староства. У Косаве сярод рынку стаіць праваслаўная царква, проціў царквы – пошта, а кругом рынку – тарговыя будкі і высокія мураваныя дамы.

На ўсход ад царквы на канцы места стаіць каталіцкі касцёл. За касцёлам цячэ рэчка Муцьвіца, а напроціў – Косаўскае надлесніцтва, польская паўшэжная школа і шпіталь, а далей – каталіцкія могількі.

За рэчкай Муцьвіцай ёсць два паравыя млыны, гміна і праваслаўная царква. На вуліцы Марачоўскай знаходзіцца акружная ўправа Таварыства Беларускай Мовы. На права ад царквы пачынаецца вуліца Ціхая, дзе я жыву, кончыцца яна пры балоце над рэчкай Муцьвіцай.

Марыя ЛАСЬКО, 1928 г.

Дарэчы, у Косаве ў 1920 – 1930-я гады жыла і яшчэ адна дзяўчына з прозвішчам Ласько. Гэта была Алена Ласько. Да Другой сусветнай вайны яна пазнаёмілася з вядомым фатографам Юзафам Шыманчыкам і выйшла за яго замуж. Калі яны напярэдадні вайны пажаніліся, то пераехалі ў Слонім. Жылі ў самым цэнтры горада ў старым двухпавярховым доме на другім паверсе з балконам. У цэнтры горада Юзаф меў фотамайстэрню. Яго не чапалі ні партызаны, ні немцы – ніхто. Ён займаўся толькі фотасправай. Фатаграфавалі ўсіх, хто прыходзіў да яго ў майстэрню ці запрашаў сфатаграфавальчы дома.

Аднойчы ў горадзе адбыўся мітынг. Выйшла на балкон паслухаць выступоўцаў і А. Ласько. Але ж трэба было здарыць-

(Працяг. Пачатак у №№ 33–34)

• Як верацейцы ў Рудаўцы рыбу ловаць? Накідаюць у ваду журавінаў і назіраюць. Праглыне ягадку рыбіна, заплюшчыць вочы. Вядома, журавіны кіслыя. Вось тут верацейцы і ловаць рыбу голымі рукамі.

• Верацеец-трактарыст здзіўляецца:
– Чаму гэта ўсе, як прыходзіць пара садзіць бульбу, да мяне на «вы» пачынаюць звяртацца, а калі я адчаплю ад трактара бульбасаджалку, то зноў на «ты»?

• Прывёз верацеец сабе цэлы трактарны прычэп торфабрыкету. І думае: «А што калі заехаць прычэпам проста ў дрывотню, каб не стамляць рукі, носячы гэты брыкет з вуліцы?». Як падумаў, так і зрабіў. Апаражнілі прычэп, распраміліся рэсоры ў ім, аніяк нельга выехаць з дрывотні. Тады верацеец узяў і разабраў дах у ёй. Так верацеец прывёз сабе прычэп добрага апалу.

• Верацейцы кажуць:
– Добры нос за сто вёрст кулака чуче.
– За лежняю няма калі пасядзец.
– Не праганяю, але проша вон!
• Верацеец-ляснік на шылдачцы напісаў:
– Беражы лес! Паветра ў лесе – лепей за лекі.
• Верацеец зазначыў:
– Усё бяжым, спяшаемся, а ў канцы нас паволі панясуць.

• Граматны верацеец узяў ды падлічыў, колькі курыца за год з'ядае зерня. Скончыў падлік, ажно за галаву ўзяўся: няма выгады. Перастаў курэй трымаць. Потым верацеец пасля рупных падлікаў звёў у гаспадарцы карову, свіней, сабаку, ката. Цяпер адукаваны верацеец – пралетар.

• Пайшоў верацеец касіць ды праспаў цэлы дзень на тым сенакосе. Прышоў вечарам, а жонка сала пашкадавала. То ў злосці верацеец сказаў жонцы:

– Не дала сала, то каб на той сенажаці ўся трава ўстала!
І дадаў:
– Сама будзеш грабці!
Пайшла жонка, а там уся трава стаіць. І падумала знявераная кабата:
– От ты скажы, пракляў, халернік, хай бы ўжо дала яму сала.

• Усе любяць раскадваць розныя гісторыі, і верацеец не адстае:

– Пайшоў я ранкам сена касіць. Прытаміўся. Думаю, трэба падсілкавацца. Іду да торбы з ядою. Бачу, нейкі блудлівы сабака цягне з маёй торбы кус кілбасы і бутэльку малака. Я за ім, ён наўцёкі. Дастаю нажа. Кінуў – не папаў, другі раз кінуў – не пацэліў, трэці – і зноў не трапіў. Уцёк праз канаву, зараза. І кінуў я, галодны, касіць тое сена.
– Мы табе не верым!
– Як хочаце!

• Верацейцы кажуць:
– Гаспадар за чарку, гаспадыня за скварку.
– Няма лепшага зеляня, як жонка на пахмелле.

• Аднаго верацейца паставілі за вартаўніка ў калгасны сад. А калгаснікі, як на заданне, пайшлі латашыць яблыкі. Ходзіць вартаўнік-верацеец па садзе і крычыць:
– Цякай, цякай, а то я іду!
Гэты верацеец-вартаўнік – добрай душы чалавек.

• Верацеец кажа пра сына:
– Як прыйдзе са скокаў і спакойна спіць – яго набілі. Прыйдзе, ляжа, варочаецца, кідаецца ў сне – ён набіў некага.

• Верацейцы кажуць:
– Сена такога і пападзья не ела!
– Чорт ленаваўся б, каб хацелася!
– Нічога, што сыраватае, у жываце даварыцца!
– Дурная галава заўсёды баліць!

• Жылі-былі дзве верацейкі-ўдавы. Адна гадала хлопчыка, а другая – дзяўчынку. Выраслі іх дзеці. У добрага дзецюка ўвабраўся хлопец, вабнай кветкай расцвіла дзяўчына. Не напешацца, не налюбуюцца сваімі дзецьмі ўдовы-суседкі. А сыдучца разам – пра адно гаворка: трэба пажаніць дзяцей. Але аднаго разу прыбегла маці дзеўкі-чараўніцы і са слязьмі жаліцца:

– Суседка, у маёй дачкі жылот расце! Ці гэта не твой ашуканец пастараўся?
– Свашка, то ён сваімі рукамі калёсы робіць, а то тваёй дзеўцы дзіця не здоле!

Так верацейцы сваіх дзяцей пажанілі.
(Заканчэнне на стар. 8)

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 7)

• У верацейцаў бусел – святая птушка. На свята, бывала, вядзе верацеец за крыло бусла ў царкву. А тут кладка цераз Рудаўку. То бусел па кладцы ідзе, а верацеец – па вадзе.

• Адзін верацеец надта любіў гандляваць. Аднаго разу нарваў на рэчцы качынцу, жоўты такі, паехаў у Івацэвічы з маці, расклаў на прылаўку, абабег вакол, а пасля падыходзіць і, як бы не ведаючы маці, як чужы, кажа:

– Ой, дзякуй, цётка, ой, лачы людзей! Чатыры разы памыўся, то ўсё рабацінне як рукой зняло!

Пачулі пра тое пакупнікі, набеглі, найболей дзяўчаты. Умомант размялі качынец.

• Прыехаў у Вераці з Разаншчыны чалавек, ганарысты такі. А сам кумяк (тоўчаную бульбу) убачыў, дык думаў, што масла – на хлеб намазваў.

• Унучка запрашае дзед-верацейца да сябе ў горад на навасельле і просіць:

– Глядзі, дзеду, каб па-гарадскому еў, відэльцам.

Сядзіць дзед за сталом, відэльцам есць. І захацелася яму пакаштаваць марынаванага маслячка. Накіраваў ён свой відэлец у талерку з грыбамі. А слізкі маслячок узяў і выпстрыкнуў з талеркі на стол, са стала – на падлогу. Ганяў, ганяў дзед-верацеец таго маслячка відэльцам па падлозе, загнаў урэшце ў куток і кажа:

– Гад буду, а цябе ўсё роўна па-гарадскому з’ем!

• Бабуля-верацейка дала ўнуку грошы, каб парасят купіў ёй на кірмашы.

Унук купіў сабе машыну, а што трэба купіць парасят і выдзела з галавы.

Бабуля гневаецца:

– Бач, за мае грошы легкавушку купіў, а парасят, кажа, забыўся!

• У Верацях надзіва доўгія свінні. А гадуць іх верацейцы так. Убіваюць у хляве крукі, а да крукоў вярхоўкай прывязваюць за заднія ногі свінню і штодня адсоўваюць ад свінога лыча карыта.

• Прышла верацейка да суседкі ў хату, кажа:

– Нешта ў цябе смярдзіць.

Тая адказвае:

– Вядома хто, нявестка!

– Яна ж кароў пасе!

– О, і адтуль нясе.

• Верацейцу надта захацелася мець уласную легкавушку. Пачаў ён збіраць грошы, насіць іх у ашчадную касу. Калі верацеец назбіраў патрэбную суму і пайшоў купляць легкавушку, то яму казалі, што за гэтыя грошы ён зможа купіць толькі пеўня. Пачаў думаць верацеец, чаму яму так казалі. І гэтую думку думае верацеец да сённяшняга дня.

• Заходзіць верацеец у цырульню, каб пастрыгчыся. У яго пытаюцца:

– Як стрыгчы?

– А як вы ўмеце?

– Пад «канадку» і на «лыса»

– А як танней? – дапытваецца верацеец.

– На «лыса», – адказваюць яму.

– Тады – стрыжы! – згаджаецца ён.

Пастрыглі. Глянуў у люстэрка. Не спадабаўся сам сабе.

Просіць:

– Э-э, слухай, стрыжы мяне пад «канадку».

• Прышла верацейка да доктара і кажа:

– Прастудзілася я.

– Во не хадзі з голымі пятамі.

Выйшла з пакоя жанчына і жаліцца людзям:

– Ці не дурны гэты доктар? У мяне прастуда, горла баліць.

А ён мне кажа, бо ў цябе пяты голыя. Ну і што, што голыя! Дзе тая галава, а дзе тыя пяты!

• Верацеец просіць:

– Госпадзі, забі таго да смерці, у каго жонка прыгожая і грошай многа.

• Верацеец пытаецца:

– Што гэта за бяда, калі п’ецца вада?

• Верацейка бядуе суседцы, што карову купілі марную: усяго паўвадра малака дае.

– А ты ў якое вадро доіш?

– У дзесяцілітровое.

– Э-э-э, а ты дай у пяцілітровое, то будзеш мець цэлае вадро малака, – раіць суседка.

Сабраў Алякс Зайка

Верасень

24 – Карасёў Іван Васільевіч (1910, Расія – 1983), тэатральны мастак, аўтар шэрагу лірычных пейзажаў – 105 гадоў з дня нараджэння.

24 – Мінскае музычна-літаратурнае таварыства (Мінск; 1880) – 135 гадоў з часу зацвярджэння статута таварыства.

24 – Пузына Альбіна Габрыеля (1815, Сморгонскі р-н – 1869), пісьменніца, мемуарыстка, аўтар зборнікаў вершаў, апавяданняў, драмаў, камедыяў, успамінаў – 200 гадоў з дня нараджэння.

25 – Лявіцкая (па мужу Лёсік) **Ванда Антонаўна** (1895, Радашковічы – 1969), пісьменніца, дачка Ядвігіна Ш., жонка Я. Лёсіка, аўтар успамінаў пра бацьку – 120 гадоў з дня нараджэння.

25 – Паўловіч Сяргей Канстанцінавіч (1875, Драгічынскі р-н – 1940), грамадска-культурны і рэлігійны дзеяч, педагог, які адыграў значную ролю ў пашырэнні пісьменнасці, асветы на роднай мове ў Заходняй Беларусі, фалькларыст – 140 гадоў з дня нараджэння.

25 – Фядуць Аляксей Якаўлевіч (1935, Украіна), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, педагог – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Бусько Мікола (Мікалай Іосіфавіч) 1940, Карэліцкі р-н), пісьменнік, паэт, публіцыст, мастак – 75 гадоў з дня нараджэння.

27 – Кірхгольмская бітва 1605 г. (Кірхгольм (цяпер Саласпілс, Латвія), якая адбылася ў час вайны Рэчы Паспалітай са Швецыяй 1600 – 1629 гг., – 410 гадоў з часу бітвы.

27 – Ціханаў Віктар Пятровіч (1955, Віцебскі р-н), мастак, які адрадіў у Беларусі старажытную тэхніку разьбы на ляўкасе ў спалучэнні з жывапісам, аўтар тэматычных карцінаў, фрэсак, мазаікаў – 60 гадоў з дня нараджэння.

28 – Дайліда Віктар Браніслававіч (1930, Слуцкі р-н – 2006), пісьменнік, выдатнік народнай асветы Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

28 – Стэфановіч Лада Юр’еўна (1965, Мінск), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва – 50 гадоў з дня нараджэння.

29 – Музей гісторыі прафсаюзнага руху Беларусі (Мінск; 2005) – 10 гадоў з часу заснавання (адкрыты 27.04. 2007 г.).

29 – Музей традыцыйнай культуры (Браслаў), уваходзіць у склад Браслаўскага раённага аб’яднання музеяў – 20 гадоў з часу адкрыцця.

29 – Сахараў Сяргей Пятровіч (1880, Полацк – 1954), фалькларыст, этнограф, педагог, публіцыст, удзельнік культурна-грамадскага жыцця беларусаў у Латвіі – 135 гадоў з дня нараджэння.

29 – Ходзька Ігнат (1795, Вілейскі р-н – 1861), пісьменнік, мемуарыст, грамадскі дзеяч – 220 гадоў з дня нараджэння.

30 – Галоўчанка Надзея Іванаўна (1905, Украіна – 1990), графік, якая працавала ў тэхніцы акварэлі, гравюры і літаграфіі, аўтар лірычных пейзажаў, серыі партрэтаў беларускіх пісьменнікаў, удзельніцаў Вялікай Айчыннай вайны, перадавікоў вытворчасці – 110 гадоў з дня нараджэння.

30 – Канарскі Станіслаў (свецк. Геранім Францішак; 1700, Польшча – 1773), асветнік, педагог і публіцыст, рэфарматар піярскіх школ на тэрыторыі Польшчы, Беларусі, Літвы – 315 гадоў з дня нараджэння.

30 – Ляшчэвіч Антон Янавіч (1890, Сморгонскі р-н – 1943), рэлігійны дзеяч, блажэнны Рымска-Каталіцкай Царквы, мучанік – 125 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НЕГЛЮБСКІ СТРОЙ – традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення Падняпроўя. Бытаваў у XIX – сяр. XX ст. на ўсходзе Веткаўскага раёна, а таксама на поўдні Краснагорскага і паўночным захадзе Навазыбкаўскага раёнаў (Бранская вобласць Расіі). У параўнанні з інш. народнымі строямі больш прыземісты, цяжкаваты, хоць не губляе статнасці. Падобны да рускага і ўкраінскага народных касцюмаў, яму ўласцівыя разнастайнасць формаў адзення, што ўзніклі ў розных гістарычных перыяды.

У жаночым гарнітуры вызначаліся 3 комплексы: кашуля, 2-полкавая панёва (плахта), фартух (запаска), гарсэт, павойнік з саматканай хусткай; кашуля, спадніца-саян (рэдка андарак), фартух, запінка (радзей гарсэт), крамная хустка, павязаная на валасы і выкладзеная спераду на «рог» (выступ-каркас); кашуля, калышка, фартух, кубак (насілі дзяўчаты). Кашулю шылі з 3 (суцэльная) ці 5 (з падточкай) полак ільняной ці баваўнянай тканіны. Кроілі з плечавымі ўстаўкамі, суцэльнымі з узорыстай полкай рукава або шытымі з ёй, разрэзам пазухі па цэнтры грудзей, каўняром-стойкай (каля 1,5 см вышыняй) і вузкім

рукавом з каўнерцам ці кароткай фальбонай. Арнамент наткання часцей геаметрычны – зубчыкавыя, пункцірныя ці гладкія палосы, ромбы, крыжыкі, прамавугольнікі, квадраты, скаманаваныя ў розных камбінацыях; вышыўкі – геаметрычны і раслінны (падліковая гладзь, крыжык). Узоры, выкананыя баваўнянымі ніткамі чырвонага, чырвона-чорнага, радзей чыста белага колераў, кампанаваліся ў палосы (уздоўж ці папяроч рукава) або ў ячэйкі, утвораныя дыяганальнымі палосамі. Аздабленне шчыльна, як у дыванах, засцілала бачную паверхню рукавоў, плечавыя ўстаўкі, шыякам прахо-

дзіла па падоле, ланцужком па каўняры, каўнерцах, швах злучэння рукава са станам.

Панёва ўяўляла сабой 2 шытыя прыкладна на 2/3 даўжыні падоўжныя полкі тоўстай баваўнянай тканіны ў маляўнічыя клеткі пераважна цёмна-вохрыстага, чырвона-карычневага колераў. Фартух – прамавугольная тканіна чорнага валенага сукна (у комплексе з панёвай) або полка ўзорыстай крамнай тканіны. Гарсэт шылі з чорнага саціну з дэкаратыўным хлясцікам і складкамі на басцы спінкі. Пояс (каля 25 см шырынёй) выплецены з цёмна-вішнёвых суканых нітак з воўны, меў мноства кутасікаў. Запінку – летнюю адзежыну замужніх жанчынаў з белага палатна (падобную на фартух або туніку) – апраналі паверх кашулі замест гарсэта. Аздаблялі ўзорыстым ткацтвам, вышыўкай, карункамі. Надзвычай багатыя шыйныя, нагрудныя і наспінныя ўпрыгожанні – пацеркі, шыйныя паяскі са штучнага бісеру, стужкі рознай шырынёй, даўжыні і колеру; вялікае пашырэнне мелі самаробныя завушніцы.

Мужчынскае адзенне мала адрознівалася адзення інш. рэгіёнаў. Вопраткай былі армяк, бурнос, світка, кажух і інш.

Неглюбскі строй. Дзяўчына ў святочным убары. Вёска Неглюбка Веткаўскага раёна (1930-я гг.)